

SKUP 2002 – 2

Prosjekt: Norge og Israel
Medarbeider: Terje Leer-Salvesen
Publikasjon: Klassekampen
Publisert: April – desember 02
Medium: Avis
Tema: Politikk

Norge og Israel

Offisiell Norsk Israel-politikk er i tråd med FN-resolusjonene, men organisasjoner, bedrifter og politikere, og til og med en egen, ukjent handelsavtale, gjør sitt til å motvirke dette. På ulike måter bidrar norske aktører til den israelske okkupasjonen av de palestinske områdene.

Metoderapport

1. Navn på journalist(ene) som har gjort jobben.

Tarjei Leer-Salvesen.

2. Tittel på arbeidet, prosjektet.

Artikkelserien ble publisert under vignetten "Norge og Israel".

3. Hvor og når det er publisert.

Publiseringen foregikk fra april til desember 2002, med hovedtyngden av artiklene i april og mai. Totalt ble det publisert 20 artikler i serien. Fullstendig oversikt er vedlagt. Samtlige artikler stod på trykk i Klassekampen, kun et utvalg av dem er også publisert på www.klassekampen.no

4. Redaksjon og redaksjonsadresse, samt tlf.nr.

Klassekampen, Grønlandsleiret 31a, Postboks 9257, 0158 Oslo
Tlf sentralbord 22059500

5. Journalistens (eller kontaktpersons) adresse og telefonnummer.

Tarjei Leer-Salvesens privatadresse er:

Elvetun, Rovenveien 116
1900 Fetsund
tlf 92429935 eller 63884643

6. Redegjørelse for arbeidet;

a) Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

Arbeidet startet i begynnelsen av april, mens konflikten mellom Israel og palestinerne var aktualisert av opptrapping av palestinske selvmordaksjoner og av israelske angrep på palestinske mål. Det hadde blitt startet en boikottaksjon av israelske varer en rekke organisasjoner og fagforeninger som ønsket å sette søkelys på enkeltpersoner kan påvirke en konfliktsituasjon gjennom sine private økonomiske valg. Denne boikottaksjonen skilte ikke mellom varer fra Israel (definert etter FN-grensene fra 1948) eller varer de palestinske områdene Israel har okkupert.

Dette ønsket jeg å utforske nærmere. Med min bakgrunn (jeg arbeidet tidligere i nyhetsbrevet NorWatch) var det naturlig for meg først å fremst å undersøke norske økonomiske interesser i Israel og/eller de okkuperte områdene, fremfor å skrive om varer i norske butikker. Dette var det i alle tilfelle masse oppmerksomhet om fra før.

Ideen var at dersom hovedargumentet for å boikotte Israel var at landet okkuperer en del palestinske områder, er det en ekstra sterk sak om norske butikker selger varer fra de områdene som er okkupert, eller eventuelt om norske aktører på andre måter støtter okkupasjonen direkte gjennom virksomhet i Israel eller de palestinske områdene.

b) Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

Bidrar norske organisasjoner eller bedrifter i Israel og de okkuperte palestinske områdene til aktiviteter som utgjør en del av konflikten?

c) Ble problemstillingen endret underveis? I så fall, hvorfor og hvordan?

Underveis i arbeidet satte jeg meg inn i lovverket som regulerer handel og investeringer mellom Norge, Israel og de palestinske selvstyremyndighetene. Resultatet av dette var at jeg oppdaget en sak som ble sentral i det videre arbeidet, i tillegg til de sakene med enkeltorganisasjoner og enkeltbedrifter jeg hadde planlagt å skrive om. Det dreide seg om et tillegg til den norske handelsavtalen med Israel, som ikke var alminnelig kjent, men likevel gyldig.

Norske myndigheter sier de ikke visste denne handelsavtalen var i bruk, men israelske myndigheter sa de benyttet seg av den. Dette tillegget gir gunstig toll for varer produsert i de okkuperte områdene av israelske okkuperanter, ved innførsel til Norge. Jeg kommer tilbake til dette senere i metoderapporten, men oppdagelsen av dette tilførte en ekstra dimensjon til det videre arbeidet, i og med at jeg heretter også stilte spørsmål ved om den norske statens handelsregelverk berører konflikten om de okkuperte områdene.

d) Kort beskrivelse av organiseringen av arbeidet, metodebruk, kildebruk, problem underveis mv. (vi krever ikke at du røper eventuelle kilder som er lovet kildevern!)

Når jeg hadde formulert en problemstilling og et konsept for en artikkelserie, var første skritt å forsøke å overbevise min sjef om at dette arbeidet burde få litt tid, slik at jeg kunne forberede en flere artikler som ikke skulle på trykk dagen etter. Det var ikke så lett.

Jeg gjorde innledningsvis en del søk etter spor til enkeltsaker jeg ville belyse. Statistisk Sentralbyrå skriver for en rimelig penge ut svært detaljerte lister over importerte og eksporterte varer fordelt etter land. Jeg bestilte de fem siste årene. Enkelte av de interessante produktene jeg skrev om i artikkelserien, fikk jeg tips til herfra. Det gjaldt eksporten av militær-relevant telekommunikasjonsutstyr, samt ferdighus. Ferdighus i ulike former er mye brukt av illegale bosettere på Vestbredden. Det visste jeg fra lesning av beretninger bosetterne selv har skrevet om sitt "pionérbid".

Jeg brukte også Atekst, og jeg gikk tilbake i arkivene på min gamle jobb NorWatch for å lete etter artikler om engasjementer i Israel som kunne passe til artikkelserien.

Videre kontaktet jeg kristne miljøer, som organisasjonene Delta International og Kirkens Nødhjelp samt enkelt prester, for å forhøre meg om kristent organisasjonsliv sine kontakter med sionistiske bevegelser som støtter okkupasjonen av palestinske områder. Én organisasjonen pekte samtlige på: samarbeidsorganisasjonen Hjelp Jødene Hjem drevet av en rekke norske frikirkelige miljøer samt Det Mosaiske Trossamfunn.

Artikkelen om handelsavtalene med Israel og varer fra de okkuperte områdene, gjennomgikk en litt lang og kronglete prosess. Etter å ha lest det ordinære handelsregelverket med Israel og vår tilsvarende avtale med De Palestinske Myndighetene, satt jeg igjen med følgende ubesvarte spørsmål. Den ene avtalen regulerer varer fra Israel, den andre varer fra palestinere i Palestina, men hva med varer fra israelere i palestina? Jeg henvendte meg til Nærings- og handelsdepartementet (NHD), Finansdepartementet, Toll- og avgiftsdirektoratet og Utenriksdepartementet uten hell. Heller ikke flere medlemmer av Næringskomiteen og Utenrikskomiteen på Stortinget visste svaret. Men interessant informasjon var å finne i en lite lest publikasjon, nemlig en håndbok for ansatte i Toll- og avgiftsdirektoratet, i form av et tillegg til den opprinnelige handelsavtalen med Israel.

NHD bekreftet at avtalen var gyldig, men sa at den ikke burde tolkes slik jeg leste den, nemlig at den gir gunstige tollpreferanser for varer fra israelsk-okkuperte områder som etter folkeretten er palestinske. Imidlertid bekreftet den israelske handelsattacheen ved ambassaden i Stockholm at det var slik Israel også leste avtalen. NHD sa da at saken nok

var riktig, men kunne ikke tenke seg at problemstillingen var aktuell. Finnes det egentlig slike produkter i Norge.

Det ble tema for neste artikkel. Verken NHD eller Toll- og avgiftsmyndighetene fører oversikter over *hvor i opphavslandet* en vare kommer fra. Det sjekkes heller ikke om en vare er påført riktig opphavsland. Derimot er det mulig å lete i motsatt ende. Enkelte fabrikanter skryter gjerne av varens opprinnelse. Jeg fikk tips om at den forholdsvis hudpleie-serien Ahava som selges av kosmetikkjeden Vita blir laget i en fabrikk på Vestbredden. Det viste seg at firmaet Ahava selv skryter av sine produksjonsfasiliteter på sine hjemmesider, og fabrikkene ligger utenfor bosetningen Mitzpeh Shalem ved bredden av Dødehavet. Bosettingen fant jeg igjen på et offisielt befolkningskart over de palestinske områdene, der den er oppført som en ulovlig israelsk bosetning.

Denne artikkelen overbeviste NHD om at saken var aktuell. Departementet innrømmet at handelsavtalen virket mot sin hensikt, og viste til at det omtalte tillegget ble laget før Oslo-avtalen i 1993, i den hensikt å sikre de palestinske produsentene adgang til eksport av sine varer. Da Norge signerte en egen avtale med palestinerne et par år senere, uten å kansellere den første avtalen, oppstod en mulighet for israelske okkuperanter til å bruke avtalen til sin fordel. Departementet satte i gang en intern høring om saken med de andre involverte offentlige etatene.

Noen av artiklene handlet om eksport-saker der norske bedrifter leverer produkter som er relevant for okkupasjonen. Det dreide seg om ABB Norge som har oppdrag med å vedlikeholde og utvide elektrisitetsnettet i Israel, og der oppdragsgiver er samme firma som leverer strøm til de nye bosetningene, om Nera som leverer militært kommunikasjonsutstyr til en kunde i Israel som antagelig er den israelske hæren, og om norsk eksport av ferdighus til Israel.

Handelsstatistikken fra SSB gir innsikt i varekategorier, men ikke i nøyaktig hvilke produkter det er snakk om eller hvem som leverer dette. Imidlertid har jeg i flere år tatt vare på en serie av publikasjoner som heter «Norway exports» der Eksportrådet og NHO legger til rette for at norsk eksportrettet industri kan reklamere for sine produkter, fordelt på bransje. Reklamene her gir heller ingen nøyaktig innsikt, men koblet med eksportstatistikken gir det grunnlag for å stille en del spørsmål til spesifikke firmaer.

La det være nevnt at en vanlig førstereaksjon jeg fikk når jeg henvendte meg, var «vi har ikke gjort noe ulovlig». Ingenting av det jeg har beskrevet i artikkelserien dreier seg om lovbrudd. Det er tillatt å drive med direkte og indirekte støtte til Israels okkupasjon av palestinske områder. Men det strider mot *intensjonen* i så vel offisiell norsk politikk som en håndfull resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd.

Artikkelserien ble imidlertid ikke innledet med handelsavtalen eller eksportsakene. Jeg startet med Hjelp Jødene Hjem. Først leste jeg om organisasjonens historie og opprinnelige mandat, som var å være en upolitisk hjelpeorganisasjon for forfulgte jøder i Øst-Europa. Inntrykket mitt var imidlertid at organisasjonen hadde vært gjennom en betydelig utvikling de siste årene, i retning av å uttrykke støtte til koloniseringen av de palestinske områdene, og muligens også med økonomisk støtte til etablering av bosetninger i disse områdene.

Denne siste antagelsen ble bekreftet. HJH driver med dette, men bare indirekte, innrømmet organisasjonens leder Anne-Marie Gravdahl i et intervju.

Det var grundige forberedelser som gjorde at intervjuet med Gravdahl skapte slike bølger som det i ettertid gjorde, ikke at jeg hadde noen hemmelige dokumenter å legge på bordet. Før jeg møtte henne, leste jeg alt jeg kunne finne av organisasjonens publikasjoner og

gjorde bakgrunnsintervjuer med en rekke personer i kristne organisasjoner som samarbeider med HJH, eller som hadde valgt å ikke gjøre det.

Hjelp Jødene Hjem-saken fulgte meg også ut året. I Metodistkirken, et av kirkesamfunnene bak organisasjonen, brøt det ut en debatt på årskongressen som endte med at metodistene meldte seg ut av HJH på politisk grunnlag. Jeg dekket denne utmeldelsen og debatten i pinsevekkene og Baptistkirken gjennom både åpne intervjuer med ledene personer i kirkesamfunnene og gode informanter i det organiserte menighetslivet som ikke ønsket å stå fram.

To av artiklene omhandlet forhold jeg selv ikke avslørte, men bidro muligens til å belyse holdninger i Kristelig Folkeparti som utgjør et dilemma for dette partiet i regjeringssposisjon. Etter tips ble jeg oppfordret til å undersøke statsminister Bondeviks holdninger til Jerusalem som hovedstad i Israel. For de som kjenner konflikten, er det et kinkig spørsmål hvor man skal plassere utenlandske ambassader, enten i Jerusalem eller i Tel Aviv, og den norske ambassaden har ligget i Tel Aviv. Etter en tenkepause på flere dager, svarte Bondevik i en skriftlig tilbakemelding at han ønsket å flytte Norges ambassade til Jerusalem. Synspunktet vakte en del oppsikt.

Den andre artikkelen om KrF ble til etter lesning av en notis på den kristne nettavisen magazinet.no som omhandlet en ny stipendordning i regi av den kristenkonserverive organisasjonen Karmel-Instituttet. Jeg intervjuet lederen i organisasjonen, John Skåland, som glad fortalte at stipendene pålydende kr 10.000 US dollar ble tildelt nygifte jødiske par som ville bosette seg som nybyggere i de palestinske områdene. Med andre ord: delta i okkupasjonen. Jeg intervjuet også en rekke stortingspolitikere for KrF, som fikk framlagt hva den nye stipendordningen gikk ut på. Flere av dem støttet Karmel-instituttet.

Gjennom artikkelserien har jeg vist at

- en ukjent handelsavtale gir gunstige tollpreferanser når israelske okkupanter i palestinske områder vil eksportere sine produkter til Norge
- organisasjonen Hjelp Jødene Hjem's ledelse uttrykker en så vidt klar politisk støtte til okkupasjonen av palestinske områder, at organisasjonens egne medlemmer er bekymret for om mandat og fokus overholdes
- i tillegg innrømmet HJH at det ikke stilles krav om jødene organisasjonen sender til Israel skal bosette seg innen for de anerkjente Israel-grensene, men at disse gjerne bosetter seg i palestinske områder
- sentrale personer i Kristelig Folkeparti støtter Karmel-instituttets virksomhet, som blant annet går ut på å dele ut stipender til nygifte israelske par som vil delta i okkupasjonen og statsminister Kjell Magne Bondevik går inn for en flytting av Norges ambassade i Israel til Jerusalem
- norske bedrifter eksporterer ferdighus, militært kommunikasjonsutstyr og tjenester og varer innen el-forsyning til Israel, alt dette er relevant for okkupasjonen av Vestbredden på ulike måter

Artiklene har fått noen konsekvenser på enkelte områder.

På nyåret i 2003 har jeg fått klarhet i at denne høringen konkluderte med at Norge ikke vil innrømme gunstige tollpreferanser til varer fra de okkuperte områdene. Det vil være Toll- og avgiftsdirektoratets oppgave å forsøke å skille disse fra de øvrige israelske varene og sørge for at disse i framtiden ikke nyter godt av gunstige tollpreferanser.

Alliansen Hjelp Jødene Hjem har fått store problemer. Metodistkirken meldte seg ut sommeren 2002. Før jul meldte også Pinsemenighetenes Ytremisjon seg ut av alliansen, selv om styreleder Anne-Marie Gravdahl selv er pinsevenn. Og Baptistsamfunnet har berammet en eventuell utmeldelse som sak på sitt styremøte i februar. I Baptistsamfunnet

har diskusjonen om medlemskapet utløst en bitter krangel med utgangspunkt i de temaene som Gravdahl berørte i sitt intervju med Klassekampen i april.

7. Hvor mye arbeidstid og eventuell fritid er brukt på prosjektet?

Jeg fikk halvannen arbeidsuke til forberedelser, men hadde ikke alt klart da første artikkel ble trykket. "Gravingen" fortsatt innimellom skrivingen av de enkelte artiklene. Til sammen vil jeg anslå at jeg brukte fem ukesverk på artiklene.

8. Spesielle erfaringer du vil nevne.

På det tidspunktet artikkelen om Hjelp Jødene Hjem var under utarbeidelse, hadde ikke HJH fungerende hjemmesider på internett. Jeg hadde fått tips om at mye av organisasjonens klare utsagn til støtte for sionistisk ideologi tidligere var tilgjengelig her. For å få tilgang til hva HJH tidligere hadde publisert av uttalelser, tok jeg i bruk dataprogrammet som kalles "the WayBackMachine", tilgjengelig hos nettstedet www.archive.org, som gjør det mulig å besøke internettsider som er fjernet eller endret. Dette ble en svært nyttig forberedelse til intervjuet med Anne-Marie Gravdahl, styrelederen i HJH.

Av spesielle erfaringer vil jeg i og for seg også trekke fram at jeg har slitt med at HJH-saken utviklet seg helt annerledes enn hva jeg hadde overskuet da jeg begynte å skrive om organisasjonen. At enkelte medlemskirker skulle synes det var vanskelig å bli assosiert med lederens forholdsvis ekstreme synspunkter, var mulig å se for seg. Men saken har avstedkommet (på nyåret 2003) en bitter debatt i baptistkirken som flere prester og lederen i kirke-avisen Banneret mener truer med å splitte hele Baptistsamfunnet i Norge i to.

Oslo, 18. januar 2003

Tarjei Leer-Salvesen

Vedlegg: kronologisk oversikt over publiserte artikler i serien
(også artiklene er vedlagt)